

DIE 1981 SPRINGBOK-RUGBYTOER NA NIEU- SEELAND: DIE KATALISATOR IN DIE STRYD TEEN APARTHEID IN SUID-AFRIKAANSE RUGBY

Leo Barnard en Cobus Rademeyer¹

Summary

In analysing the history of South African sport the 1981-Springbok rugby tour to New Zealand is always mentioned as one of the turning points in the struggle against apartheid in South African sport. Due to the nature of the segregated sports development in South Africa, there has always been a racial undertone in the rugby relations between South Africa and New Zealand, but the All Blacks have always been one of South Africa's closest rugby allies. The 1981 tour, however, changed all of this, mainly because it caused a rift within the New Zealand rugby community and led to strong political undertones that nearly halted the tour. Various anti-apartheid groupings, the New Zealand police force and the rugby-mad New Zealand people came in confrontation with one another during the tour. This confrontation was orchestrated by 'behind the scenes' developments, and attempts by the anti-apartheid organisations to dismantle apartheid in South African sport. By disrupting and almost stopping the tour, these orchestrated attempts by the anti-apartheid movements set an example for future actions against apartheid in South African sport. These actions not only stunned the rugby public in New Zealand, but television brought these visuals to the homes of many white South Africans for whom it was their first real experience of the boycott actions against South African sport.

Die veelbesproke Springbokrugbytoer na Nieu-Seeland in 1981 word algemeen aanvaar as die katalisator vir buitelandse verset teen Suid-Afrikaanse rugby gedurende die tagtigerjare. Dit word ook gesien as die keerpunt vir Suid-Afrikaanse rugby,² want ná 1981 het Suid-Afrikaanse rugby 'n tydperk van internasionale isolasie binnegegaan wat grootliks te wyte is aan gebeure rondom die toer.

Met die Springbokke se vertrek uit Suid-Afrika is die weersin in die toer reeds duidelik gemaak toe die toerspan toestemming geweier is om in Australië te land.³ Die vlug na Nieu-Seeland, wat onder normale omstandighede 'n baie lang vlug is, is verder verleng deurdat die toerspan oor Amerika na Nieu-Seeland moes vlieg. Reeds voor die begin van die toer is dit gebrandmerk as kontroversieel, verkeerd en

¹ Geskiedenis Departement, Universiteit van die Vrystaat.

² C Rademeyer "No normal sport in an abnormal society" – Sports isolation and the struggle against apartheid in South African sport, 1980-1992, *Joernaal vir Eietydse Geskiedenis*, volume 25, nr. 1, Junie 2000, p. 32.

³ **Try freedom**, dokumentêre program oor die toer op SABC 3, 25 Augustus 1996.

sleg vir rugby oor die algemeen.⁴ Die gereelde All Black-kaptein, Graham Mourie, het hom uit protes teen die beginsels van apartheid, nie beskikbaar gestel vir die toetsreeks teen die Springbokke nie.⁵ Mourie het sy besluit verdedig deur te verwys na die geskiedenis van rugbybetrekkinge tussen dié twee lande. Volgens hom het verskeie vooraanstaande All Blacks die Springbokke gesien as: ".....the highest expression of the Afrikaner spirit after the ruling of the National Party and the Dutch Reform Church, and when the Springboks took the field, the existence of South African social order was on the chopping block".⁶

Die hele aangeleentheid aangaande Suid-Afrika se rasseprobleme en die hantering van die Maori-kwessie gedurende die sestigerjare is deur Mourie as bydraend tot sy besluit om nie teen die Springbokke te speel nie aangevoer.

Afgesien van die gebeure op die veld het die toer die hele Nieu-Seeland in twee groepe verdeel – dié wat die toer ondersteun het en dié wat daarteen gekant was. McKinnon sien bogenoemde dilemma soos volg: "Over eight weeks tens of thousands of anti-apartheid demonstrators in New Zealand battled to convince the rest of the country that sporting relations with South Africa should be severed because they gave aid and comfort to the apartheid regime in that country. Over the same period tens of thousands of other New Zealanders who went to Springbok matches showed by such attendance that they were not convinced by this argument. At the end of the Springbok tour no one was sure what its impact had been. Had any attitudes changed, or was the country in an impasse?"⁷

Dit is dus duidelik dat die Nieu-Seelandse bevolking verdeel was deur die toer. Die hoofrolspelers in die geskil was die anti-apartheidsbewegings in dié land, die Nieu-Seelandse Rugby-unie (NZRFU), die Nieu-Seelandse regering en die publiek. 'n Verder toevoeging tot hierdie groeperinge is die "Red Escort Group: of kortweg die "Red Squad", 'n elite onlustebeheerafdeling van die Nieu-Seelandse polisie wat die Springbokke regdeur hul toer beskerm het. Die hoofsaak van die "Red Squad" was om te verseker dat reg en geregtigheid seëvier, en dat die betogers nie hand-uitruk nie.⁸ Tydens die toer het daar 'n sterk vriendskapsband tussen lede van die "Red Squad" en lede van die Springboktoerspan ontstaan, wat jare ná die toer steeds bly voortbestaan het.⁹

⁴ R Palenski, **Graham Mourie, captain** (Auckland, 1982), p. 27.

⁵ Later het die All Black senter, Bruce Robertson, asook Gary Seear te kenne gegee dat hulle nie beskikbaar is om teen die Springbokke te speel nie. **Ibid.**, p.28.

⁶ **Ibid.**, p. 30.

⁷ M McKinnon, "Impasse or turning point? New Zealand and the 1981 Springbok tour, **South African International**, vol. 13, nr. 1, Julie 1982, p. 15.

⁸ R Meurant, **The Red Squad story** (Kaapstad, 1982), p. 13.

⁹ **Ibid.**

Macfarlane benadruk McKinnon se siening dat die toer 'n nasie in twee geskeur het. Volgens hom het die groot probleem ontstaan toe die Nieu-Seelandse Eerste Minister, Robert Muldoon, geweier het om die toer af te gelas. Volgens Muldoon is NZRFU onafhanklik van die Nieu-Seelandse regering en dit staan NZRFU dus vry om enige rugbyspan na Nieu-Seeland te nooi om daar te kom speel.¹⁰ Die negatiewe impak van die toer het Muldoon egter tot nuwe insigte gebring en hy het ten tye van 'n Statebondleiersberaad na die toer verwys as "a disaster" en "our biggest mistake".¹¹

Spelers moes by velde ingesmokkel word om die wedstryde te speel en verskeie wedstryde is op alternatiewe velde gespeel, aangesien die betogers dit onmoontlik gemaak het om sekere wedstryde op geskeduleerde velde te speel. Die meeste van die betogers het geen nut gesien in sportbetrekkings met Suid-Afrika nie, maar hulle slegs toegespits op die negatiewe effek van die Suid-Afrikaanse politiek op die Suid-Afrikaanse samelewing.¹² Hoewel derduisende betogers die 1981-toer probeer ontwig het, was slegs 'n klein persentasie van hulle goed ingelig aangaande die politieke situasie in Suid-Afrika en die agtergrond van die toer.¹³

Wynand Claassen, kaptein van die 1981-Springboktoerspan, verwys hierna deur te sê dat die kerngroep van die betogers teen die einde van die toer aan bykans al die toerlede bekend was. Dieselfde groep van ongeveer veertig was elke keer betrokke by betogings teen die toer op verskillende dorpe en stede.¹⁴ 'n Groot persentasie van die betogers is deur die anti-apartheidsleierskap opgekommandeer om te betoog teen die Springbokke se teenwoordigheid, en het nie werklik enige benul of belang by rugby gehad nie. Hulle het bloot opgetree in opdrag van die anti-apartheidsgroepe wat die toer wou kelder¹⁵ en omdat hulle gekant was teen sportbetrekkings met Suid-Afrika.

Die betogings ten tye van die eerste toerwedstryd in Gisborne het almal verras.¹⁶ Die polisie was verbaas oor die intensiteit daarvan en het geglo dit is daarop gemik om konfrontasie uit te lok. Hulle is gedurende die wedstryd met allerlei voorwerpe gegooi en het dienooreenkomstig besluit om voortaan met verskerpte optrede teen die betogers vorendag te kom.

Die tweede wedstryd van die toer, teen Waikato in Hamilton, is afgestel toe 'n groot

¹⁰ N Macfarlane, **Sport and politics. A world divided** (Londen, 1986), p. 115.

¹¹ D Cameron, **Barbed wire Boks** (Auckland, 1981), p. 11.

¹² A Hayden, **Boots and all!** (Auckland, 1983), p. 194.

¹³ Meurant, p. 24.

¹⁴ W Claassen, **More than just rugby** (Johannesburg, 1985), p. 217.

¹⁵ Daar word selfs in Nieu-Seeland bespiegel dat die betogers deur anti-apartheidsgroeperinge betaal is om teen die toer te betoog. Kyk **Try freedom**.

¹⁶ **New Zealand Herald**, 24 Julie 1981.

groep betogers die veld beset en geweier het om dit te verlaat. Voorts het 'n ligte vliegtuig oor die veld gesirkel en die vlieënier het gedreig om met die vliegtuig in die hoofpawiljoen vas te vlieg indien die wedstryd sou voortgaan. Te midde van die chaos het Wynand Claassen vir dr. Danie Craven, President van die SARR, gebel en gevra of die toergroep moet terugkeer na Suid-Afrika. Craven het uitdruklik opdrag gegee dat die Springbokke met die toer moes voortgaan.¹⁷ Claassen het die spelers se benadering tot Craven se besluit soos volg saamgevat: "Ons was dit aan dié mense verskuldig, dus was ons vasbeslote om voort te gaan...maar dit verander niks aan die feit dat die toer nie die ontwrigting werd was nie. As Springbokke moes ons nie op daardie oomblik op daardie plek gewees het nie."¹⁸

Uit hierdie opmerking kan duidelik gesien word dat die lede van die toerspan self ongemaklik gevoel het oor die situasie. Hulle was in daardie stadium egter bloot pionne in 'n politieke stryd wat sowel die Springbokke as die Nieu-Seelandse samelewing negatief gestem het.

Ná die afgestelde wedstryd teen Waikato het dit duidelik nie meer gegaan oor die toer as sodanig nie, maar oor die kwessie van wet en orde. Vreedsame protes is vervang met openbare geweld en ondersteuners van die toer het sogenaamde "hit squads" gevorm om met die betogers af te reken.¹⁹ Die konflik tussen die voorstanders van die toer en die betogers het merkbaar toegeneem. 'n Duidelike toename in polisieoptrede voor en tydens wedstryde was ook sigbaar.

Die gebeure in Hamilton was in meer as een opsig 'n waterskeiding vir die 1981-Springboktoer. Volgens Wolmarans²⁰ was die toerspan net meer vasberade om van die toer 'n sukses te maak. Die spelers was nou nie meer individue nie, want 'n sterk groepsgevoel het begin posvat. Die krisissituasie waarin hulle hul bevind het, het die toergroep as hegte eenheid saamgesnoer.²¹ Daarby het die Nieu-Seelandse polisiemag besef dat hul trots nou op die spel was. Hul optrede gedurende die oorblywende deel van die toer het daarop gedui dat hulle daarop voorbereid was om die betogers se optrede hok te slaan.²² Met hul optrede wou die polisie bewys

¹⁷ E Griffiths, *The captains* (Johannesburg, 2001), p. 319

¹⁸ *Ibid.*

¹⁹ B Wolmarans, *Die politisering van sportbetrekkinge tussen Suid-Afrika en Nieu-Seeland met spesiale verwysing na die 1981-Springboktoer na Nieu-Seeland*, (Ongepubliseerde M.A.-verhandeling, UOVS, Bloemfontein, 1986), p. 169.

²⁰ Barry Wolmarans het die toer as speler meegemaak en het 'n paar jaar later sy M.A.-graad in Politieke Wetenskap verwerf met 'n verhandeling aangaande die verpolitisering van sport in Suid-Afrika, met spesiale verwysing na die 1981-Springboktoer na Nieu-Seeland.

²¹ Wolmarans, p. 172.

²² Na afloop van die Hamilton-voorval het die Nieu-Seelandse polisiemag hergroepeer om te verseker dat die res van die toer sonder soortgelyke voorvalle kon plaasvind. "Operasie Rugby", die polisie se plan waarvolgens die Springboktoer beveilig en beheer moes word, is weer herbevestig. Cameron, p. 22.

dat hulle wel wet en orde in Nieu-Seeland kon handhaaf en het hul kwynende aansien by die publiek probeer herstel.

Die Hamilton-debakel het vir die betogers gemengde welslae ingehou. Aan die een kant het hulle 'n morele oorwinning oor die polisie behaal en daardeur bykans die toer gekelder.²³ Selfs op Robbeneiland, waar verskeie politieke gevangenes gedurende die tagtigerjare aangehou is, is die nuus dat die wedstryd afgelas is met groot vreugde begroet. Eerwaarde Arnold Stofile²⁴ het die afstel van die wedstryd bestempel as 'n oorwinning vir almal wat teen die toer gekant was. Die gevoel op Robbeneiland is soos volg saamgevat: "(the cancellation of the match).....was a victory to us, because we wanted to change the (apartheid) policy of the country".²⁵

Die afstelling van die wedstryd het Stofile, die aktiviste van die *Halt All Racist Tours* (HART) en alle ander anti-apartheidsbewegings goeie hoop gegee dat die toer finaal afgelas sou word. Die betogers se suksesverhaal in Hamilton is soos volg saamgevat: "We have achieved our aim, we have shown our protest by stopping a match. We have shown rugby our strength and our courage. From now on we will march in our thousands in every city at every match. We may have broken the law at Hamilton, but now we do not need to do that again. We represent thousands, hundreds of thousands, of New Zealanders of all walks of life who see this tour as an expression of apartheid. Our feet will be their voice."²⁶

Na afloop van die gebeure in Hamilton kon die betogers met 'n groot mate van sekerheid voel dat hulle genoeg gedoen het om die toer te kelder. Die ongekende uitbarstings in 'n tradisioneel vreedsame Nieu-Seelandse samelewing was, volgens die betogers, genoeg bewys daarvan dat die toer sonder enige verdere samesprekings afgelas moes word.

Die "Red Squad" was woedend oor die nederlaag wat hulle teen die betogers gelei het.²⁷ In direkte opdrag van die Kommissaris van die Nieu-Seelandse Polisie, Bob

²³ **Ibid.**, p. 21.

²⁴ Stofile is 'n gebore en getoë Oos-Kapenaar. Sedert 1963 was hy lid van die African Students Association, 'n frontorganisasie van die ANC en later word hy ook 'n sleutelpersoon van die United Democratic Front (UDF) in die Grensstreek. Stofile is egter nie net in die politiek bekend vir sy kampvegterswerk nie. Hy het ook veel gedoen om op die terrein van sport uit te styg. Gedurende die laat sestigerjare en die sewentigerjare was hy kaptein van die Grensrugbyspan en lid van die Victoria-Oos Rugbyunie en die Victoria-Oos Sportraad. Stofile was van meet af 'n voorstaander van nie-rassige sport en 'n steunpilaar van SARU. As verteenwoordiger van die UDF is hy in 1984 na Nieu-Seeland waar hy 'n groot rol gespeel het in die planne om die 1985 All Blacktoer na Suid-Afrika te ontwig. Met sy terugkeer na Suid-Afrika is hy vier maande lank tronk toe gestuur vir sy aandeel in die ontwigting van die toer. [Http://www.anc.org.za/people/stofile_ma.html](http://www.anc.org.za/people/stofile_ma.html)

²⁵ **Try freedom.**

²⁶ Cameron, p. 32.

²⁷ Cameron, p. 21.

Walton, is die polisie-optrede op die veld tot vreedsame verwydering van betogers beperk. In teenstelling met die "Red Squad" se opleiding om oproer met kragdadige optrede te onderdruk, is hulle aangesê om betogers een-een van die speelveld te dra. Hierdie opdrag is gegee om te verseker dat die beeld van die polisiemag "skoon" bly, aangesien die gebeure wêreldwyd op televisie gebeeldsaai is.²⁸ Die "Red Squad" wou graag die nederlaag teen die betogers wreek, en was vasberade dat die toer sonder soortgelyke voorvalle moes voortgaan. Samesprekings na die Hamilton-debakel het tussen die Nieu-Seelandse polisiehoofde, NZRFU en die Nieu-Seelandse regering gevolg, en daar is besluit om wel met die toer voort te gaan.

Die res van die toer het plaasgevind onder 'n wolk van oproer en betogings. Verskeie anti-apartheidstrukture en -organisasies, binne sowel as buite Nieu-Seeland, het saamgewerk om die toer te probeer kelder. Dit het die Nieu-Seelandse regering \$7,2 miljoen gekos vir polisie-optredes ten einde die veiligheid van die Springbokke te verseker.²⁹ Betogers het van alternatiewe metodes gebruik gemaak om die wedstryde te ontwrig. Rook-, meel- en verfbomme is vanuit die pawiljoene en ligte vliegtuie na die speelveld gegooi. Spelers op die veld se aandag is afgetrek deur betogers wat hulle met spieëltjies probeer verblind het en derduisende fluitjies wat aanhoudend vanuit die pawiljoen geblaas is.³⁰ Hierdie vorm van betoging het 'n hoogtepunt bereik met die derde toetswedstryd tussen die Springbokke en die All Blacks in Auckland.

Die toets is voorafgegaan deur grootskaalse protesoptredes teen die aanbieding van die toets in Auckland. Sowat 80% van die inwoners van Auckland was gekant teen die toer³¹ en daar is verwag dat die betogings skerp sou toeneem met die opbou voor die toetswedstryd. Na 'n toer wat reeds 55 dae aan die gang was en sedert dag een deur ongeëwenaarde betogings beproef is, het geeneen van die toerspan of die polisie egter dit wat tydens die derde toets op 12 September 1981 sou plaasvind, verwag nie.

Die "lugaanval" tydens die wedstryd het die mate waarin sport en onsportiewe oproer tydens die Springboktoer saamgesmelt het, uitstekend geïllustreer. 'n Aktivist in 'n ligte vliegtuig het laag oor Edenpark, waar die wedstryd gespeel is, gesirkel, en "meelbomme", rookgranate en brosjures is telkens uit die vliegtuig na die veld geslinger.³² Rookgranate is ook deur betogers wat die wedstryd bygewoon het, na

---

²⁸ **Try freedom.**

²⁹ M Bose, **Sporting colours. Sport and politics in South Africa** (Londen, 1994), p. 119.

³⁰ R Nixon, **Homelands, Harlem and Hollywood. South African culture and the world beyond** (New York, 1994) p. 146.

³¹ **Try freedom.**

³² **Ibid.**

die veld gegooi. Die grootste ontwriging is egter veroorsaak deur die laagsirkelende vliegtuig,³³ wat onverstreurd sy rondtes gedoen het terwyl die polisie magteloos van die grond staan en toekyk het.

Toe die All Blackstut, Gary Knight, kort voor die einde van die wedstryd deur 'n meelbom neergevel is, het verskeie Nieu-Seelandse politici en die media die situasie aangegryp om die toer af te maak as "an alien violence spilling over from the rugby field and engulfing New Zealand as a nation".³⁴ Selfs in Suid-Afrika het geharde rugbymanne die beeldmateriaal van Knight wat deur 'n meelbom neergevel is met skok aanskou. Dit het die realiteit bevestig dat Suid-Afrikaanse rugby by 'n kruispad gekom het vanwaar daar nie omgedraai kon word nie.³⁵ Die gebeure tydens die derde toetswedstryd het die toer op 'n laagtepunt laat eindig, want vanuit verskeie oorde het die besef ontstaan dat die 1981-Springboktoer na Nieu-Seeland 'n reuse skeuring veroorsaak het binne die Nieu-Seelandse samelewing, maar ook wat betref die sportbande tussen die twee tradisionele rugbyvriende, die Springbokke en die All Blacks.

Na afloop van die derde toets som Cameron die toer soos volg op: "There will never be another tour like it, should there ever be another Springbok visit. But whatever happens, there can never be another test like this one."³⁶

Die skokkende werklikheid van die toer is bevestig deur Stofile wat die toer goedgekeur het, want dit het hopelik die mense van Suid-Afrika en Nieu-Seeland opgevoed met betrekking tot die apartheidsbeleid van die Suid-Afrikaanse regering.³⁷ Wynand Claassen het hierby aangesluit deur sy hoop uit te spreek dat die Suid-Afrikaanse politici die gebeure tydens die toer ter harte sou neem.³⁸ Claassen se standpunt was duidelik daarop gemik om die politici se aandag daarop te vestig dat die invloed van apartheid op internasionale sportdeelname nie langer geduld kon word nie. Politieke verandering is noodsaaklik ten einde die onreg wat sportlui aangedoen is, reg te stel.

³³ Volgens Divan Serfontein het die vliegtuig só laag gevlieg dat die toeskouers op die boonste vlak van die pawiljoen hom met leë bierblikke kon gooi. **Try freedom.**

³⁴ **Ibid.**, p. 147.

³⁵ **C Rademeyer-versameling: Transkripsie van onderhoud met mnr. Willie Crowther**, 22 September 1994, Bethlehem.

³⁶ Cameron, p. 223.

³⁷ **Try freedom.**

³⁸ **Ibid.**

Die optrede van anti-apartheidsgroeperinge vertel egter net 'n gedeelte van die uitbeelding van die sport-politieke verhouding tydens die 1981-Springboktoer na Nieu-Seeland. 'n Ander realiteit wat in gedagte gehou moet word wanneer daar na die toer gekyk word, is die interne Suid-Afrikaanse politiek, en veral die invloed wat verskeie individue tydens die toer op Suid-Afrikaanse rugby gehad het.

Na afloop van die 1981-Springboktoer na Nieu-Seeland het verskeie gerugte die rondte gedoen dat die invloed van die Broederbond tydens die toer groot probleme geskep het. Die teenwoordigheid van Errol Tobias, die eerste anderskleurige wat vir die Springbokke gekies is,³⁹ was reeds voor die aanvang van die toer 'n onderwerp van bespreking. Volgens Griffiths het 'n ongelukkigheid by verskeie Suid-Afrikaanse rugbykennerse ontstaan oor Tobias se insluiting bo blanke spelers wat tydens die proewe getoon het dat hulle in goeie vorm was.⁴⁰ Die voorval het 'n duidelike rasse-ondertoon gehad, en dit het 'n tye van die toer tot verskeie persoonlike konflikte aanleiding gegee.

As die enigste anderskleurige speler in die toergroep was Tobias vasberade om die meriete van sy keuse te regverdig. Toe hy nie gekies is vir die eerste toetswedstryd nie, het Tobias die saak met die spanbestuurder, Johan Claassen, bespreek. Die gesprek tussen Tobias en Claassen het wyer uitgekring en sterk bewoorde reaksie tot gevolg gehad. Volgens *Nauright* het Claassen teen Tobias te velde getrek as gevolg van sy velkleur en nie soseer oor Tobias se versoek om vir die toetsspan oorweeg te word nie. Claassen het Tobias se versoek om in 'n ander posisie oorweeg te word vir die toets ⁴¹ afgemaak as "inability of people without proper education to stand up to pressure".⁴² Rob Louw, nog 'n lid van die toerspan, en goeie vriend van Tobias, het Claassen se uitlating gekritiseer deur te sê hy twyfel of Claassen só 'n aanmerking teenoor enige van die blanke spelers in die toergroep sou maak.⁴³

Tobias het gedurende die toer heeltyd ongemaklik gevoel en die gevoel gekry dat hy, as gevolg van sy velkleur, nie by die toergroep inpas nie.⁴⁴ Hy het, na sy woordewisseling met Claassen, die gevoel begin kry dat "...I was too black to play for South Africa against New Zealand".⁴⁵ Sy ongelukkigheid het voortdurend toegeneem namate hy al meer die teken van die betogers geword het. Die betogers het hom gekritiseer omdat hy, as enigste anderskleurige speler, die rassitiese toer

³⁹ **Rugby World**, vol. 2, nr. 2, November 1994, p. 34.

⁴⁰ Griffiths, p. 313.

⁴¹ Tobias is as senter gekies vir die toerspan, maar wou as losskakel, sy voorkeurposisie, vir die toetse oorweeg word.

⁴² J Nauright, **Sport, cultures and identities in South Africa** (Kaapstad, 1997), p. 142.

⁴³ R Louw, **For the love of rugby** (Johannesburg, 1987), p. 148.

⁴⁴ **Try freedom.**

⁴⁵ **Ibid.**

ondersteun en steeds meegemaak het. Die feit dat al die posstukke wat Tobias vanuit Suid-Afrika ontvang het, reeds oopgemaak was teen die tyd dat hy dit ontvang het, het hom nog meer "homesick" laat voel.⁴⁶ Hy het al hoe meer geïsoleerd gevoel in die toergroep, hoewel spelers soos Louw en Wynand Claassen hom laat probeer tuis voel het. Tobias het homself in 'n stadium gedurende die toer gesien as 'n "token selection" en wou met alle mag na Suid-Afrika terugkeer.⁴⁷ Dit het uiteindelik die optrede van dr. Craven geverg om te verseker dat Tobias oortuig word om in Nieu-Seeland aan te bly.⁴⁸ Craven het later by geleentheid gesê dat Tobias se insluiting in die Springbokspan die grootste slag geslaan het vir die normalisering van sport in Suid-Afrika en oteenseglik bewys het dat alles waarvoor bruin mense gestreef het, bereik is.⁴⁹ Hieruit kan 'n mens aflei waarom dit vir Craven so belangrik was dat Tobias wel in Nieu-Seeland moes aanbly en die res van die toer voltooi.

Die assistent-bestuurder van die toerspan, Abe Williams, ook bruin, het soms dieselfde frustrasies as Tobias ervaar. Tydens die verwelkoming wat die Maori's vir die toerspan gegee het,⁵⁰ het die Maori's 'n spesiale woord van welkom aan Tobias gerig en gesê hy verteenwoordig die belange van 18 miljoen swartes in Suid-Afrika. Williams het in 'n roerende toespraak hierop geantwoord deur te sê: "No one can tell us what, how or when to do it. Rugby in South Africa is a way of change and it makes me proud, even if I don't have a vote. I will die for South Africa."⁵¹

Afgesien van by die geselligheid waartydens die Maori's die toergroep onthaal het, is Williams nooit toegelaat om tydens perskonferensies die media toe te spreek nie. Hierdie taak is aan Johan Claassen, wat veel gemakliker in Afrikaans as in Engels gekommunikeer het, toevertrou.⁵² Williams was ook nie 'n lid van die keurkomitee tydens die toer nie, wat die vraag laat ontstaan het wat die doel dan was om hom saam te neem. Soos in die geval van Tobias is daar wyd bespiegel dat Williams se aanstelling as deel van die toerbestuur slegs daarop gemik was om "kleur" te verleen aan die andersins blanke toergroep.⁵³

---

⁴⁶ **Ibid.**

⁴⁷ **Ibid.**

⁴⁸ K Clayton en C Greyvenstein, **The Craven tapes. Doc tells all** (Kaapstad, 1991), p. 130.

⁴⁹ H Gerber, **Craven** (Kaapstad, 1982), p. 269.

⁵⁰ Die Maori-verwelkoming is later deur Williams bestempel as sy hoogtepunt van die toer, Cameron, p. 55.

⁵¹ **Try freedom.**

⁵² Cameron, p. 51.

⁵³ **Try freedom.**

Barry Glasspool, bekende Suid-Afrikaanse sportjoernalis, beweer dat die hele kwessie rondom Williams en veral Tobias 'n baie delikate situasie veroorsaak het, want indien Tobias wel voortydig sou terugkeer na Suid-Afrika, kon dit die einde van die toer beteken.⁵⁴ Vanuit verskeie oorde is daar bespiegel dat die politieke onderstrominge in Suid-Afrika ook verskille tussen individue op die toer tot gevolg gehad het. Hoewel die Tobias-geval die enigste is waar kleur ter sprake was, het ander voorvalle gedurende die toer sterk daarop gedui dat politieke onderstrominge wel aan die orde van die dag was.

Wynand Claassen het, volgens Griffiths, Tobias met groot vertoon as lid van die span verwelkom, aangesien Claassen "van nature en oortuiging verlig en baie ver van die Broeders verwyder is".⁵⁵ In 'n baie omstrede besluit is Claassen weggelaat uit die span vir die eerste toetswedstryd.⁵⁶ Sowel Suid-Afrikaanse as Nieu-Seelandse rugbykenner was geskok deur die besluit om die toerkaptein weg te laat. *Cameron* beklemtoon dat dit reeds vroeg op die toer duidelik was dat Claassen nie die afripter, Nelie Smith, en bestuurder, Johan Claassen, se eerste keuse as kaptein was nie.⁵⁷ Claassen se meer liberale lewensfilosofie word telkens geopper as een van die redes waarom hy nie gekies is vir die eerste toets nie. Daar kan egter baie ander faktore wees wat aanleiding gegee het tot Claassen se weglating. Deur gebruik te maak van die "Broederbond-etiket" was dit vir sommige sportjoernaliste maklik om te probeer aandui dat die invloed van die Broederbond ten tye van die toer sterk aanwesig was binne die toerspan.

Daar is verskillende weergawes van die redes waarom Claassen vir die eerste toets uit die span weggelaat is. In die toergroep self het sommige spelers gedink die feit dat beide Smith en Theuns Stoffberg, wat in Claassen se plek as kaptein vir die toets aangewys is, van die Vrystaat afkomstig was, deurslaggewend was in Smith se besluitneming. Ander spelers was egter meer op die man af en het gevoel dat die invloed van die lede van die toergroep, wat ook lede van die Broederbond was, iets te doen gehad het met Smith se vasberadenheid om Stoffberg bo Claassen te kies.⁵⁸ Die keurkomitee se besluit is selfs deur die All Blacks met verbasing begroet. Andy Dalton, wat die All Blacks in Mourie se afwesigheid gelei het, het die All Blacks se oorheersende siening rondom Claassen saamgevat deur te sê almal het geweet hy moet eintlik speel.⁵⁹ Nadat die Springbokke egter die eerste toets verloor het, is Claassen as kaptein vir die laaste twee toetswedstryde van die toer gekies.

54

Ibid.

55 Griffiths, p. 313.

56 P Dobson, **Rugby in Suid-Afrika. 'n Geskiedenis 1861-1988** (Kaapstad, 1989), p. 140.

57 Cameron, p 69.

58 Griffiths, p. 323.

59 **Ibid.**

Nog 'n voorval wat gedurende die toer wenkbroue laat lig het, was die weglating van Rob Louw uit die toetsspan as gevolg van dissiplinêre redes. Voor die tweede toets het die keurkomitee verskeie veranderinge aan die Springboktoetsspan aangebring. Rob Louw se weglating ten koste van Burger Geldenhuys het nuwe omstrede binne die toerspan veroorsaak.

Louw het na afloop van die eerste toets saam met Andy Hayden en ander All Black-spelers lede van die "Red Squad" besoek en tot in die vroeë oggendure gekuier.⁶⁰ Die daaropvolgende konfrontasie tussen Louw en die toerbestuur het verhoudings tussen 'n groep Springbokke en die toerbeamptes verswak.⁶¹ Hoewel die keurkomitee van mening was dat Geldenhuys 'n beter keuse sou wees as Louw, het die gerugte begin versprei dat Louw sy plek in die span verloor het as gevolg van die laatnagpartytjie wat hy saam met verskeie All Blacks bygewoon het. Verdere gerugte is ook versprei dat Smith en Johan Claassen nie van Louw gehou nie omdat hy Engelssprekend was.⁶² Nauright bespiegel egter dat dit eerder Louw se vriendskap met Tobias was wat vir sekere lede van die toerbestuur problematies was.⁶³ Die feit dat Louw peetpa was van een van Tobias se seuns⁶⁴ dien as aanduiding dat hulle inderdaad baie goeie vriende was.

Soos in die geval van Claassen se weglating voor die eerste toets is verskeie weergawes voorgehou as redes vir Louw se weglating. Die verskil in politieke oortuiging binne die toergroep, sowel as die politieke druk van buite op die toergroep, het progressief bygedra tot die somber atmosfeer wat soms na aanleiding van die voorvalle binne die toergroep bespeur is. Die verskil tussen spankeuses onder gewone omstandighede en dié van die 1981-toer is egter dat die unieke omstandighede van die toer skynbaar veroorsaak het dat elke drama vinnig 'n openbare krisis geword het.⁶⁵ Dat die toerspan egter, ongeag soveel krisisse en politieke druk, karakter kon toon en die toer voltooi het, is opsigself prysenswaardig.

Vir die rekord moet daar gemeld word dat die Springbokke die 1981-toetsreeks met 2-1 verloor het. 'n Omstrede strafskop kort voor die einde van die beslissende derde toets het aan die All Blacks die geleentheid gegee om die toets met 25-22 te wen en sodoende die reeks te red.⁶⁶ Hierbenewens het die Springbokke tien van hul elf toerwedstryde teen provinsiale en gekombineerde spanne op die toer gewen, terwyl

---

⁶⁰ Hayden, p. 198.
⁶¹ Griffiths, p. 326.
⁶² **Ibid.**
⁶³ Nauright, p. 142.
⁶⁴ Louw, p. 149.
⁶⁵ Griffiths, p. 326.
⁶⁶ Dobson, p. 141.

die elfde wedstryd, teen die Maori's, gelykop geëindig het.⁶⁷ Wat hierdie prestasie so merkwaardig maak, is die toestande waaronder die meeste van die wedstryde plaasgevind het en die konstante druk waaronder die toerspan vir meer as agt weke moes voorberei vir die wedstryde.

Verskeie onnatuurlike gebeure het die toer gekenmerk. So byvoorbeeld moes die Springbokke die aand voor die tweede toets in 'n saal in die hoofpawiljoen van Athletic Park⁶⁸ slaap. Die span het die Vrydagmiddag net ná middagete by die veld aangekom en het eers weer daglig gesien toe hulle die Saterdagmiddag om drie-uur op die veld draf vir die wedstryd!⁶⁹ Hulle het hul hier vermaak deur video's te kyk en snoeker te speel, terwyl die betogers in die duister gehou is oor die toergroep se blyplek. 'n Verdere uniekheid aan die situasie is die feit dat die Springbokke, ná al hul ontberinge, die tweede toets met 24-12 gewen het!

Die gebeure rondom die derde toets is nog meer buitengewoon as 'n mens in gedagte hou dat die sogenaamde "meelbomtoets" in uiters ongewone omstandighede plaasgevind het. Soos reeds vroeër aangedui is, was dit juis die buitengewone omstandighede waaronder die toets gespeel is wat rugbylui in Suid-Afrika en Nieu-Seeland laat besef het dat die rugbybande tussen die twee lande met die 1981-toer onherroeplike skade berokken is.

Verskeie ander voorbeelde kan genoem word van onnatuurlike voorvalle wat die toer ontsier het en by tye feitlik onmoontlik gemaak het. Wolmarans som die onnatuurlikheid van die toer soos volg op: "Die atmosfeer waarin die 1981-toer plaasgevind het, was alles behalwe normaal, met die onttrekking van die noodsaaklike dienste deur vakbonde, die verblyf in muurbalbane voor wedstryde, die steun op privaat inwoners vir huisvesting, steun op beskerming deur feitlik die totale Nieu-Seelandse polisiemag, met ander woorde die ontsê van demokratiese reg om sport te beoefen terwyl jy as gas in Nieu-Seeland is."⁷⁰

Hierby kan gevoeg word die teistering van spelers regdeur die toer; die strooi van glasstukke en ander gevaarlike voorwerpe op die speelveld⁷¹; konflik tussen die polisie, betogers en rugbyondersteuners, sowel as die ongekende vlag van oproer regoor Nieu-Seeland gedurende die toer wat verseker het dat die 1981-toer uitstaan as die onnatuurlikste Springboktoer nog.

---

⁶⁷ Cameron, p. 237.

⁶⁸ Die tweede toets het te Athletic Park, Wellington, plaasgevind.

⁶⁹ Griffiths, p. 326.

⁷⁰ Wolmarans, p. 306.

⁷¹ Voor feitlik elke wedstryd het die "bucket brigade" die speelveld gefynkam vir voorwerpe wat die spelers kon beseer. Cameron, p. 27.

Ná afloop van die 1981-Springboktoer na Nieu-Seeland is daar met gemengde gevoelens nabetrugting gehou. Andy Hayden het die fisieke en emosionele uitdagings van die toer soos volg opgesom: "I felt an enormous relief that the chapter of events of the previous two and a half months were closing. The pages of history could be turned to saner times. That goal had indeed meant more than just a scoreboard victory for New Zealand."⁷²

Die toenemende politieke druk waarmee Suid-Afrikaanse sportspanne oorsee begroet is, het aanleiding gegee tot Danie Craven se opsomming van die 1981-toer: "We can't go abroad without causing chaos. It's not pleasant to feel as if we're suffering from a disease....We live in a world of sick people, weaklings, so-called leaders, who are intimidated by boycotts."⁷³

Craven se opsomming van die probleme met die 1981-toer wys duidelik op die frustrasie wat gedurende die tagtigerjare onder Suid-Afrikaanse sportlui begin opbou het. Verskeie sportsoorte het reeds pogings begin aanwend om normalisering van sport in die land te bewerkstellig. Die politieke situasie het egter verseker dat anti-apartheidsbewegings genoeg skietgoed gehad het om Suid-Afrikaanse sport steeds te isoleer.

Ná afloop van die 1981-Springboktoer na Nieu-Seeland kan daar teruggekyk word en verskeie vrae gevra word. Die verloop van die toer het 'n blywende uitwerking op die Nieu-Seelandse en Suid-Afrikaanse samelewings, asook die anti-apartheidsbewegings se versetaksies teen apartheid in sport gehad.

Die NZRFU se uitnodiging aan die Springbokke om 'n toer deur Nieu-Seeland te onderneem, is in September 1980 aan die SARR voorgelê. Gedurende dieselfde tydperk het 'n meningspeiling in Nieu-Seeland getoon dat 50% van die Nieu-Seelanders wat deelgeneem het aan die meningspeiling voorstaanders van die toer was.⁷⁴ Die Nieu-Seelandse regering was bewus van hierdie steun vir die toer en wou nie onnodig kiesers verloor deur self te besluit die toer moet afgestel word nie.⁷⁵ Die regering se siening van die Gleneagles-ooreenkoms was dat Statebondsregerings sportbande met Suid-Afrika moes "ontmoedig" en nie "weier" nie.⁷⁶ Die finale besluit aangaande die status van die toer het dus vierkantig by die NZRFU gelê. Die regering was in 'n baie moeilike posisie en het stilweg gehoop dat die NZRFU sal besluit om die toer te kanselleer.⁷⁷ Daar is egter geen

---

⁷² Hayden, p. 205.

⁷³ **Cape Times**, 7 Desember 1981.

⁷⁴ **Evening Post**, 12 Oktober 1981.

⁷⁵ McKinnon, p. 2.

⁷⁶ **New Zealand Foreign Affairs Review**, Vol. XXXI, nr. 2, April-Junie 1981, p. 61.

⁷⁷ McKinnon, p. 22.

grootskaalse poging aangewend om te verseker dat die NZRFU wel die regte besluit neem nie. Die toer het voortgegaan, wat tot gevolg gehad het dat Nieu-Seeland na afloop van die toer deur verskeie Statebondslande voor stok gekry is.

Verskeie hoofde van Statebondslande, sowel as protesstemme vanuit die Organisasie vir Afrika-Eenheid (OAE) het versoek dat die Statebondsvergadering vir finansies, wat in September 1981 in Auckland moes plaasvind, verskuif word.⁷⁸ Die naderende Statebondspele in Brisbane was in gedrang, met moontlike boikotaksies deur verskeie Afrikalande. Indien hierdie boikot sou voortgaan, kon dit verreikende implikasies vir die Nasionale Party-regering in Nieu-Seeland inhou.⁷⁹ Hierdie aksies het egter nie plaasgevind nie.

Tydens 'n Statebondsvergadering van die staatshoofde teen die einde van 1981, prys die President van Tanzanië, Julius Nyerere, Nieu-Seeland deur te sê hy dink nie "that any population represented at this meeting has shown such determination against, or such opposition to, sporting links with South Africa as has Nieu Zealand".⁸⁰ Die feit dat betogings in 'n groot mate tydens die Springboktoer plaasgevind het, word deur die sekretaris-generaal van die Statebond, Shridath Ramphal, voorgehou as bewys van Nieu-Seeland se verset teen sportbetrekkinge met Suid-Afrika.⁸¹

In Suid-Afrika is die gebeure rondom die toer met gemengde gevoelens ontvang. Suid-Afrika se betrokkenheid by die militêre optrede in Suidwes-Afrika/Angola het vroeg in die tagtigerjare regoor die wêreld opslae gemaak. Daar is telkens in internasionale koerante verwys na die "obstructive aggressive role that the South African Government is now playing in the Southern Africa region".⁸² Die Suid-Afrikaanse regering is met groot venyn tereggewys en deur die internasionale media gekritiseer vir hul betrokkenheid in die militêre stryd.

Die gebeure tydens die 1981-Springboktoer het egter alle beriggewing oor Angola van die voorblaaie van die meeste van die vooraanstaande dagblaai gedwing.⁸³ Waar die gebeure in Angola voor en ná die toer strykdeur voorbladnuus was, het die dagblaai ten tye van die toer hul voorblaaie voordurend gewy aan die gebeure in Nieu-Seeland. Die nuus wat deur middel van die dagblaai, radio en die televisiebeeldsendings na Suid-Afrika oorgestuurd is, was vir Suid-Afrikaners die enigste bron van inligting aangaande die gebeure tydens die toer.

78

Ibid.

79

New Zealand Foreign Affairs Review, Vol. XXXI, nr. 2, April-Junie 1981, p. 56.

80

Evening Post, 2 Oktober 1981.

81

Evening Post, 6 Mei, 1982.

82

Evening Post, 2 Oktober 1981.

83

Try freedom.

Die televisiebeeldsending van die 1981-toer het groot problematiek vir die NP-regering in Suid-Afrika ingehou. Die staatsbeheerde Suid-Afrikaanse Uitsaaikorporasie (SAUK) het direkte uitsendings vanuit Nieu-Seeland aan die Suid-Afrikaanse publiek gebeeldsaai. Televisieuitsendings het maar sedert 1976 in Suid-Afrika plaasgevind, dus was dit in 1981 die eerste keer dat blanke Suid-Afrikaners die buitelandse versetaksie teen apartheid in sport eerstehands kon aanskou.⁸⁴ Aangesien dit moeilik is om direkte buitelandse uitsendings te sensor, is die Suid-Afrikaanse kykers gekonfronteer met die konflik tussen die anti-apartheidsbetogers en die Nieu-Seelandse polisie.⁸⁵ Die beeldmateriaal het, gepaardgaande met die teenkanting teen die toer, plaaslik en internasionaal, veel vermag om addisionele druk op die sportlui in Suid-Afrika te plaas om apartheid as regeringstelsel te veroordeel.

Vir verskeie blanke Suid-Afrikaners was die gebeure gedurende die toer 'n groot morele nederlaag.⁸⁶ Tot voor 1981 is druk op Suid-Afrikaanse sportlui geplaas om veelvolkige sportbeoefening te laat geskied ten einde die sportboikot te beëindig. Hoewel veel reeds vermag is met veelvolkige sportbeoefening in Suid-Afrika, het gebeure ten tye van die 1981-toer duidelik getoon dat die eise van anti-apartheidsbewegings ten einde die sportboikotte op te hef, verander het. Waar groeperinge soos SACOS aanvanklik die afskaffing van apartheid in sport bepleit het, is gelyke politieke regte vir alle Suid-Afrikaners nou as voorwaarde gestel vir die afskaffing van die sportboikotte.

Die ontugtering wat die 1981-toer vir vele blanke Suid-Afrikaners ingehou het, was 'n morele oorwinning vir die kampvegters teen apartheid. Vir die politieke aktiviste op Robbeneiland was die 1981-toer 'n tweeledige oorwinning. Afgesien van die feit dat die ganse rugbywêreld geruk is deur die optrede van die betogers gedurende die toer,⁸⁷ is die All Blacks se reeksoorwinning oor die Springbokke met groot vreugde deur alle nie-blanke rugbyondersteuners in Suid-Afrika begroet.⁸⁸ In Nieu-Seeland het anti-apartheidsgroeperinge ook 'n morele oorwinning gevier. Hoewel daar lank ná die toer steeds druk op die Nieu-Seelandse regering toegepas is omdat die toer wel toegelaat is, het die anti-apartheidsaktiviste met groot genoegdoening teruggekyk op verskeie geslaagde versetoptredes tydens die toer.

⁸⁴ A Grundlingh, et al, **Beyond the try line. Rugby and the South African society** (Kaapstad, 1995), p. 90.

⁸⁵ Nauright, p. 150.

⁸⁶ Bose, p. 120.

⁸⁷ **Try freedom.**

⁸⁸ Regdeur die apartheidsjare het die swart en bruin rugbyondersteuners voortdurend enige span ondersteun wat teen die Springbokke gespeel het.

Die sogenaamde "56 dae" het 'n ere-staanplek gekry in die liberale tradisie van aktiewe protesoptredes en ná die toer het verskeie geskryfte en fotografiese gedenkwaardighede verskyn wat uitsluitlik op die aktiviste en simpatiseerders van die betogings teen die toer gekonsentreer het.⁸⁹ Die aktiviste het besef dat hul optrede moontlik genoeg was om te verhoed dat enige Springboktoer na Nieu-Seeland ooit weer sou plaasvind, alvorens die politieke situasie in Suid-Afrika verander het.

Vir SARR was die gebeure tydens die toer baie problematies. 'n Paar maande na afloop van die toer het Craven Nieu-Seeland besoek om die verbrokkelende rugbybande met Nieu-Seeland te probeer herstel.⁹⁰ Craven se besoek is opgevolg deur 'n besoek van die NZRFU-president, mnr. Ces Blazey,⁹¹ aan Suid-Afrika in Februarie 1982. Só sterk was die band tussen die Suid-Afrikaanse en Nieu-Seelandse rugbyunies, dat die beplande toere vir 1985 (All Blacks) en 1987 (Springbokke) tydens hierdie besoeke steeds op die tafel was.⁹² Toenemende druk deur die anti-apartheidsgroeperinge en selfs 'n hofspraak sou egter verhoed dat hierdie toere voortgaan.

Die Springboktoergroep het uit Nieu-Seeland teruggekeer met 'n verligte siening aangaande rassegeskille en het opnuut vrae begin vra ten opsigte van verskeie beperkende apartheidswette.⁹³ Na afloop van die toer het verskeie toerlede, onder wie Wynand Claassen en Rob Louw, hul wedervaringe in Nieu-Seeland in boeke gepubliseer.

Claassen het in sy boek, **More than just rugby**, sy ongelukkigheid uitgespreek oor die behandeling wat hy, Louw en Tobias gedurende die toer van die bestuur ontvang het. Sekere lede van die toerbestuur is deur Claassen gebrandmerk as lede van die Broederbond. Claassen het die teenwoordigheid van die Broederbond tydens die toer dan ook voorgelê as die rede vir baie van die konflik wat plaasgevind het tussen die toerbestuur en van die spelers. Dr. Kobus Mostert, 'n huidige senior beampte van die Afrikanerbond, die opvolger van die Afrikaner Broederbond, meen egter dat dit onvanpas was van Claassen om te aanvaar dat lede van die toerbestuur lede van die Broederbond was. Volgens Mostert is Claassen se bewerings nagegaan en is gevind dat sekere van die lede van die toerbestuur wat as

---

⁸⁹ McKinnon, p. 25.

⁹⁰ **Evening Post**, 26 Oktober 1981.

⁹¹ Blazey was 'n uitgesproke vriend van Suid-Afrikaanse rugby en was instrumenteel in die IRR se besluit om Suid-Afrika nie gedurende die apartheidsera uit dié liggaam te skors nie. **The Citizen**, 23 Februarie 1998.

⁹² Die IRR beplan toere lank vooruit op 'n vasgestelde grondslag en daarom was genoemde twee toere ten tye van Blazey se besoek aan Suid-Afrika in 1982 reeds afgekondig.

⁹³ **Sunday Times**, 11 Oktober 1981.

Broederbondlede voorgehou is, glad nie eers lede van dié organisasie was nie.⁹⁴ Louw se boek, **For the love of rugby**, volg min of meer dieselfde strekking as Claassen se boek. Louw probeer sy optrede gedurende die toer regverdig deur te verwys na die uitbuiting van die situasie rondom Tobias en sy vriendskap met Tobias.

Ander lede van die toer, sowel as All Blacks wat in die reeks gespeel het, het later in outobiografieë hul misnoeë te kenne gegee met die invloed van politiek en die betogers op die 1981-Springboktoer na Nieu-Seeland. As daar teruggekyk word op die geskiedenis van wêreldrugby was hierdie toer inderdaad baie uitsonderlik en sal die graad van ontwinging daarvan in die toekoms baie moeilik geëwenaar kan word.

In sy verhandeling sien **Wolmarans** die 1981-toer as "'n waterskeidingsmoment in die politieke en sportbetrekkings tussen Suid-Afrika en Nieu-Seeland".⁹⁵ Die ander geskifte wat op persoonlike ondervindinge tydens die toer gegrond is, het die politieke inmenging in die toer veroordeel en genoem dat die spelers self bloot net rugby wou speel en nie betrokke wou raak by die politieke stryd rondom apartheid nie.

Voordat die Springbokke egter kon terugkeer na Suid-Afrika ná afloop van die toer deur Nieu-Seeland, het 'n volgende ontnugtering op hulle gewag. Op aandrang van die SARR het die Springbokke op pad huis toe eers 'n draai gemaak in Amerika om drie wedstryde daar te speel. Die besluit om ná afloop van die uitdagende toer deur Nieu-Seeland ook nog in Amerika te gaan speel, was 'n duidelike teken dat die SARR desperaat was om toetsteenstaanders vir die Springbokke te kry.⁹⁶ Met hul aankoms in die VSA het die Springbokke hulle vasgeloop in betogers wat meer militant en gevaarlik as dié in Nieu-Seeland was.⁹⁷ Die eerste wedstryd het op 'n Amerikaanse voetbalveld plaasgevind en die tweede een is in die Bleekerstadion, Albany, gespeel.

Die probleme met die aanbied van die tweede wedstryd het dit duidelik gemaak dat die Springbokke verskeie probleme te wagte kon wees met die derde wedstryd, die toetswedstryd teen die Amerikaanse Eagles. Die voorsitter van die Eastern Rugby Union, mnr. Tom Selfridge, het 'n Amerikaanse Hooggeregshofuitspraak in sy guns verkry om die tweede wedstryd te laat plaasvind.⁹⁸ Terwyl die betogers buite die

---

⁹⁴ **C Rademeyer-versameling, Transkripsie van gesprek met dr. Kobus Mostert**, 8 Oktober 2002, Bloemfontein.

⁹⁵ Wolmarans, p. ix.

⁹⁶ Griffiths, p. 336.

⁹⁷ Dobson, p. 141.

⁹⁸ Griffiths, p. 336.

hekke van die stadion betoog het, het die wedstryd voortgegaan. Die omstandighede waaronder die toetswedstryd teen die Eagles plaasgevind het, stel egter die gebeure gedurende die Nieu-Seelandse toer en die eerste deel van die toer deur die VSA totaal in die skadu.

Dié toets sou ook in die Bleekerstadion plaasgevind het, maar as gevolg van veiligheidsmaatreëls is dit met 'n dag vervroeg en op 'n poloveld naby Glenville gespeel.⁹⁹ Die spelers is in groot geheimhouding met motors na Selfridge se huis geneem waar hulle voor die toets aangetrek het. Hierna is hulle met motors na die poloveld geneem waar die vervroegde wedstryd gespeel is.

Rugbygeskiedenis is gemaak toe slegs 35 toeskouers, 19 polisiemanne, 'n televisie-span en een joernalis die wedstryd bygewoon het.¹⁰⁰ Die Suid-Afrikaanse rugby-skrywers wat die toer meegemaak het, die president van die VSA Rugbyvoetbalvereniging, dr. David Chambers, en Don Reardson, die aangewese skeidsregter vir die toets, was almal ewe verbaas om Vrydagaand uit te vind dat die toets reeds die Vrydag plaasgevind het!¹⁰¹ Selfs verskeie van die Springbokke wat nie deel was van die toetsspan nie, het nie geweet dat die toets die Vrydag gespeel is nie.

Een van die interessante verhale wat na afloop van die toets vertel is, was die wedervaringe van Thys Burger. Burger, wat as Springbokreserwe deel uitgemaak het van die "geheime" toets, het met hul aankoms by die poloveld gehelp om die rugbypale in te plant. As gevolg van 'n tekort aan beamptes het Burger gedurende die wedstryd opgetree as vlagman, maar hy het gedurende die tweede helfte van die toets as 'n plaasvervanger op die veld gegaan. Om sy dag af te rond het Burger toe ook 'n drie vir die Springbokke gedruk.¹⁰² Burger se verhaal illustreer duidelik die ongewone omstandighede waaronder die toets, sowel as die hele toer na die VSA, plaasgevind het.

Opsommend kan die 1981-Springboktoer na Nieu-Seeland en Amerika met reg gesien word as 'n waterskeidingsera in Suid-Afrikaanse rugby. Teen die einde van 1981 was dit duidelik dat Springbokrugby se posisie ten opsigte van internasionale isolasie besig was om te versleg.¹⁰³ Hoewel die stryd teen apartheid in sport en apartheid as regeringstelsel reeds lank voor 1981 aan die orde van die dag was, het die 1981-toer 'n nuwe dimensie aan die konflikterende wisselwerking tussen sport en politiek verleen.

---

⁹⁹ Dobson, p. 141

¹⁰⁰ Die Springbokke het die toets met 38-7 gewen. Griffiths, p. 337.

¹⁰¹ **Ibid.**

¹⁰² **Ibid.**

¹⁰³ Dobson, p. 142.

Voor 1981 was daar wel verskeie pogings om Suid-Afrikaanse rugby te isoleer, maar danksy sterk vriendskapsbande met van die IRR-lidlande het Suid-Afrika hierdie aanslag telkens afgeweer. Selfs die Gleneagles-ooreenkom het Suid-Afrikaanse rugby nie gestuit nie en verskeie toere van en na Suid-Afrika het steeds tussen 1977 en 1981 plaasgevind. Die gebeure van die 1981-toer het egter die effek van 'n bak yswater in die gesig van Suid-Afrikaanse rugby gehad. Die koms van televisie het die gebeure tydens die toer in Nieu-Seeland na die huise van vele Suid-Afrikaners gebring. Kinders en jongmense is deur middel van televisie in groot getalle vir die eerste keer werklik in aanraking gebring met konflik. Selfs blanke, volwasse Suid-Afrikaners het nou vir die eerste keer besef dat die buitewêreld 'n baie sterk weersin gehad het in wat in Suid-Afrikaanse politiek aan die gang was.

Die optrede van die anti-apartheidsgroepe gedurende die toer en die wêreldwye reaksie wat dit tot gevolg gehad het, was vir die anti-apartheidsbewegings self 'n aangename verrassing. Die feit dat die toer, na die Hamilton-voorval, steeds voortgegaan het, het nie juis die suksesverhaal van die betogings teen die toer gedemp nie. 'n Morele oorwinning oor rugby, 'n soort tweede geloof vir die meeste blanke Afrikaners,¹⁰⁴ het die weg gebaan vir toekomstige optredes teen sportbande met Suid-Afrika.

Vanuit 'n Suid-Afrikaanse rugby-oogpunt het die 1981-toer net mooi die teenoorgestelde uitwerking gehad. Tot voor die toer is rugby deur verskeie ander sportlui beny vir hul ononderbroke verbintenis met internasionale deelname. Met die gebeure tydens die toer het rugby egter nou die middelpunt geword van verset-aksies teen apartheid in sport en is die lewensaar tot internasionale rugbydeelname botweg afgesny.

Die 1981-Springboktoer na Nieu-Seeland kan met reg gesien word as die katalisator vir optredes teen apartheid in sport. Die optrede van die betogers tydens die toer was 'n morele oorwinning vir die anti-apartheidsorganisasies regdeur die wêreld, want dit het die beeld van Suid-Afrikaanse rugby permanent geknou. In die jare wat sou volg, is die betogings tydens die 1981-toer gebruik as voorbeeld en basis waarop optredes teen Suid-Afrikaanse sport geskoei moes word. Vir verskeie blanke Suid-Afrikaners het die pogings om Suid-Afrikaanse sport te isoleer eers 'n werklikheid geword met die gebeure gedurende die 1981-toer. Hierdeur het die deursnee blanke Suid-Afrikaner eerstehands kennis gemaak met die buitelandse sieninge rondom die NP-regering se beleid van apartheid, en die beeldmateriaal wat vanuit Nieu-Seeland gebeeldsind is, het skokgolwe deur die meeste Suid-Afrikaanse huishoudings gestuur.

---

¹⁰⁴ **Try freedom.**

Die teenkanting wat die Springbokke in Nieu-Seeland en Amerika ondervind het, het die weg gebaan vir plaaslike organisasies soos SACOS om opnuut meer druk op Suid-Afrikaanse sport te plaas. Die invloed van anti-apartheidsorganisasies het hul eweknieë in Suid-Afrika hoop gegee in hul stryd teen apartheid in sport en daar is geglo dat die sportboikot toe meer as ooit met vrug ingespan sou kon word om die ongelykhede in die Suid-Afrikaanse samelewing te beveg.

Rugbylui in Suid-Afrika was van mening dat die boikotte verskeie rugbyspelers gedurende die tagtigerjare die geleentheid ontnem het om internasionaal deel te neem, maar daar is nie ag geslaan op die swart Suid-Afrikaanse spelers wat as gevolg van hul velkleur nooit hierdie voorreg gehad het nie.